

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

105 lat „Cudu nad Wisłą” - Bitwa Warszawska 1920 roku

Przedmiot	historia
Temat zajęć	105 lat „Cudu nad Wisłą” - Wstęp do szkolnej wycieczki szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku.
Klasa/poziom edukacyjny	VII - VIII i szkoły ponadpodstawowe
Czas trwania zajęć	90 minut (2 lekcje)

LP.	Element scenariusza	Treść zajęć
1.	Cele ogólne:	▪ Zapoznanie uczniów ze skutkami I wojny światowej. ▪ Rozpoznawanie państw i ich granic na mapie Europy. ▪ Zrozumienie przyczyn i przebiegu Bitwy Warszawskiej. ▪ Zapoznanie uczniów z historią wydarzeń polsko-bolszewickich w latach 1919-1920. ▪ Uświadomienie uczniom, jak istotną rolę odegrała Bitwa Warszawska w dziejach państwa polskiego i w dziejach Europy.

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

		▪ Zapoznanie uczniów z wybranymi fragmentami źródeł historycznych, tworzącymi spójną historię wydarzeń związanych z Bitwą Warszawską. ▪ Zapoznanie uczniów z możliwością wyszukiwania informacji w bibliotekach cyfrowych. ▪ Kształtowanie umiejętności korzystania ze źródeł historycznych. ▪ Doskonalenie umiejętności pracy w grupie.
2.	Cele szczegółowe/ operacyjne:	Uczeń potrafi: ▪ Wykorzystać zdobytą wiedzę na lekcjach historii. ▪ Rozróżniać źródła historyczne. ▪ Sprawnie wyszukiwać informacji w bibliotekach cyfrowych ▪ Korzystać z mapy historycznej
3.	Formy i metody	▪ Podające: mini-wykład, wyjaśnienia ▪ Praktyczne; pokaz ▪ Praca z tekstem i dyskusja ▪ Prezentacja multimedialna ▪ Ćwiczenia z wykorzystaniem komputerów ▪ Praca grupowa ▪ Praca indywidualna ▪ Praca zbiorowa całą klasą
4.	Środki dydaktyczne	▪ Laptop ▪ Rzutnik multimedialny

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

		▪ Prezentacja multimedialna ▪ Komputery z dostępem do Internetu ▪ Wypisy z literatury wraz z opisem bibliograficznym ▪ Przewodnik szlakiem bitwy Warszawskiej ▪ Mapy historyczne
5.	Wprowadzenie do zajęć	1. Rozpoczęcie zajęć od przedstawienia głównego tematu i celów zajęć. 2. Przedstawienie klasyfikacji źródeł historycznych: a. Źródłem historycznym jest wszystko to, co daje historykowi możliwość czerpania informacji na temat wydarzeń, które miały miejsce w przeszłości. b. Źródła historyczne dzielimy na źródła pisane oraz niepisane. c. Historyczne źródła pisane dzielimy na: ▪ aktowe, ▪ międzynarodowe traktaty, konstytucje, dokumenty parlamentarne, rozporządzenia władz, programy partyjne, akta policyjne i sądowe, ▪ opisowe, ▪ kroniki, roczniki, pamiętniki, dzienniki, korespondencja prywatna i służbowa, prasa, literatura, kartografia, dokumenty życia społecznego. d. Źródłami niepisanymi są wszelkie wytwory człowieka, powstałe w przeszłości, które nie mają formy opisowej: obrazy, ilustracje, rzeźby, zabytki architektury, przedmioty powszechnego użytku, fotografie, filmy i nagrania dźwiękowe, znaczki, monety. ▪ W lekcji dotyczącej Bitwy Warszawskiej korzystać będziemy ze źródeł aktowych, opisowych (mapy) oraz z fotografii (źródła niepisane).

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

6.	Szczegółowy przebieg zajęć.	Przypomnienie skutków zakończenia I wojny światowej, przedstawienie początków odradzającego się Państwa Polskiego i omówienie problemów związanych z kształtowaniem granic Polski. Przypomnienie skutków zakończenia I wojny światowej, przedstawienie początków odradzającego się Państwa Polskiego i omówienie problemów związanych z kształtowaniem granic Polski. Wojna polsko-bolszewicka i Bitwa Warszawska – scharakteryzowanie przebiegu i skutków. 11 listopada 1918 roku był przełomowym dniem w dziejach całej Europy i Polski. W lasku Compiègne pod Paryżem Niemcy podpisali rozejm kończący I wojnę światową. W tym samym dniu w Warszawie Rada Regencyjna przekazała władzę Józefowi Piłsudskiemu. Po 123 latach niewoli Polska odzyskała niepodległość. Niemcy i Austro-Węgry przegrały wojnę, w Rosji trwała rewolucja, Polacy dobrze wykorzystali szanse na wybiecie się na niepodległość. Przyczyny Bitwy Warszawskiej: Sprawy granic niepodległego państwa polskiego ustalał Traktat wersalski podpisany 28 czerwca 1919 r na międzynarodowej Konferencji Pokojowej w Paryżu. Ostatecznie z czasem (po plebiscytach i trzech Powstaniach Śląskich) zostały wytyczone granice zachodnia, północna i południowa, granica wschodnia budziła największe kontrowersje i w efekcie to wojsko polskie w czynie zbrojnym wytyczyło te granice. Walki polsko-bolszewickie trwały w okresie 1919-1921. Kulminacją tych walk była Bitwa Warszawska Bitwa Warszawska (nazywana też Cudem nad Wisłą) – miała miejsce w dniach 12-25 sierpnia 1920 w czasie wojny polsko-bolszewickiej. Uznana została za osiemną na liście przełomowych bitew w historii świata. Autorem i realizatorem planu bitwy był Józef Piłsudski. Decydująca bitwa tej wojny zdecydowała o zachowaniu niepodległości przez Polskę i nie rozprzestrzenieniu się
----	-----------------------------	---

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

rewolucji komunistycznej na Europę Zachodnią. Kluczową rolę odegrał manewr Wojska Polskiego oskrzydający Armię Czerwoną przeprowadzony przez Józefa Piłsudskiego, wyprowadzony znad Wieprza 16 sierpnia, przy jednoczesnym związaniu głównych sił bolszewickich na przedpolach Warszawy.

Siły Wojskowe:

Siły polskie podzielone zostały na trzy fronty. W ostatnich dniach działań odwrotowych w toku walk obronnych na przedpolach Warszawy utworzone zostały w rejonie rzeki Wieprz dwie grupy uderzeniowe podporządkowane osobiście Józefowi Piłsudskiemu. W ich skład weszły trzy dywizje z 4 Armii.

Armia Czerwona, której głównodowodzącym był Sergiej Kamieniew nacierała siłami zgromadzonymi w dwa związki operacyjne:

- 1 Front Zachodni Michaiła Tuchaczewskiego
- 2 Front Południowo-Zachodni Aleksandra Jegorowa

W nocy z 5 na 6 sierpnia 1920 roku w Belwederze opracowywano ogólną koncepcję rozegrania bitwy. W rozważaniach powrócono do idei, które od końca lipca nurtowały umysły całego polskiego kierownictwa wojskowego. Zamierzano częścią sił zatrzymać uderzenie rosyjskie przed Warszawą, a na prawym skrzydle odtworzyć odwody operacyjne i uderzyć nimi na południową flankę przeciwnika.

6 sierpnia nad ranem Marszałek Piłsudski wybrał ostatecznie rejon koncentracji wojsk do przeciwuderzenia, zdecydował przesunąć grupę uderzeniową na południe, poza linię rzeki Wieprz i wykonać głęboki manewr nie tylko na skrzydła rosyjskiego Frontu Zachodniego, ale także na jego tyły. 6 sierpnia po południu został wydany rozkaz nr 8358/III, który uruchamiał realizację planu operacji.

12 sierpnia Józef Piłsudski opuścił Warszawę i udał się do Kwatery Głównej w Puławach. Przed wyjazdem złożył na ręce premiera Witosa dymisję z funkcji Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza.

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

W liście do premiera zaznaczał, że jego zdaniem, skoro rozmowy pokojowe z bolszewikami nic nie dały, Polska musi liczyć na pomoc krajów Ententy, a te uzależniają ją od odejścia Marszałka. Witos jednak dymisji nie przyjął.

Przebieg Bitwy:

2. bój na przedmościu Warszawskim
3. walki nad Wkrą
4. manewr znad Wieprza

Bitwa Warszawska rozpoczęła się 13 sierpnia walką o przedpole stolicy, m.in. o Radzymin, który kilkanaście razy przechodził z rąk do rąk. Ostatecznie polscy żołnierze, za cenę wielkich strat, utrzymali Radzymin i inne miejscowości, odrzucając nieprzyjaciela daleko od swoich pozycji. 14 sierpnia działania zaczepne na linii Wkry podjęła 5. Armia gen. Władysława Sikorskiego. 16 sierpnia gen. Sikorski śmiałym atakiem zdobył Nasielsk. Mimo to inne jednostki sowieckie nie zaprzestały marszu w kierunku Brodnicy, Włocławka i Płocka.

Jednym z ważnych fragmentów Bitwy Warszawskiej było zdobycie 15 sierpnia przez kaliski 203. Pułk Ułanów - sztabu 4. armii sowieckiej w Ciechanowie, a wraz z nim - kancelarii armii, magazynów i jednej z dwóch radiostacji, służących Sowietom do utrzymywania łączności z dowództwem w Mińsku.

Faza obronna Bitwy Warszawskiej trwała do 16 sierpnia, kiedy to, dzięki działaniom Piłsudskiego, nastąpił przełom.

Dowodzona przez niego tzw. grupa manewrowa, w skład której wchodziło pięć dywizji piechoty i brygada kawalerii, przełamała obronę bolszewicką w rejonie Kocka i Cycowa, a następnie zaatakowała tyły wojsk bolszewickich nacierających na Warszawę. Tuchaczewski musiał wycofać się nad Niemen. Ostateczną klęskę bolszewicy ponieśli pod Osowcem, Białymstokiem i Kolnem.

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

Straty strony polskiej wyniosły: ok. 4500 zabitych, 22 tys. rannych i 10 tys. zaginionych. Szkody wyrządzone sowietom nie są znane. Przyjmuje się, że ok. 25 tys. bolszewików poległo lub było ciężko rannych, 60 tys. trafiło do polskiej niewoli, zaś 45 tys. zostało internowanych przez Niemców.

Znaczenie Bitwy Warszawskiej:

Bitwa Warszawska uznana została za osiemnastą decydującą bitwę w dziejach świata przez swoje znaczenie dla kultury i politycznego rozwoju ludzkości. Walczące w niej cywilizacje były zdecydowanie odmienne, a ich cele i metody ze sobą sprzeczne. Gdyby wojska sowieckie zdobyły Warszawę, to bolszewizm ogarnąłby Europę Środkową, a może i cały kontynent europejski.

18 marca 1921 r. podpisano Ryski traktat pokojowy pomiędzy Polską, Rosją i Ukrainą, który kończył wojnę polsko-bolszewicką z lat 1919-1920, ustalał przebieg granic i regulował sporne kwestie. Polska uzyskała gubernię grodzieńską, wileńską część wołyńskiej i mińskiej. Rosja i Ukraina zrzekła się roszczeń do Galicji Wschodniej.

Granice w ten sposób wytyczone przetrwały do 17 września 1939 r.

Zaprezentowanie uczniom:

- mapy historycznej obrazującej granice Polski po I Wojnie Światowej,
- mapy historycznej Polski w okresie formowania się granic,
- szkicu odcinków bojowych,
- zdjęć historycznych

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

		Dyskusja i ustalanie informacji wynikających z zaprezentowanych dokumentów. Zaprezentowanie uczniom najważniejszych miejsc związanych z Bitwą Warszawską (wersja elektroniczna Przewodnika „Szlakami Bitwy Warszawskiej 1920 roku” wydane przez Fundację Teraz Mazowsze - na WWW. terazmazowsze.eu). Wyszukiwanie przez uczniów materiałów i filmów dotyczących Bitwy Warszawskiej w Internecie, spisanie na tablicy „adresów” ciekawych stron. 1. Podział klasy na cztery grupy i przydzielenie im fragmentów prezentacji zawierających oraz szlaki turystyczne związane z rokiem 2020 wybrane z ww. Przewodnika Grupa I – Szlak Bitew Warszawskich, Grupa II – Radzymiński turystyczny szlak rowerowy na I Linie Obrony Warszawy Grupa III – Turystyczny szlak rowerowy na II Linie Obrony Warszawy Grupa IV – Szlaki turystyczne i rowerowe w powiecie legionowskim Uczniowie pracują w grupach i następnie przedstawiciel każdej grupy prezentuje klasie przydzielony szlak turystyczny.
7.	Podsumowanie zajęć.	Po dyskusji i wysłuchaniu wszystkich argumentów, do wyboru: ▪ uczniowie (w drodze głosowania) wybierają trasę planowanej wycieczki historycznej szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku ▪ uczniowie wraz z nauczycielem opracowują własną, autorską trasę wycieczki historycznej szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku.

Scenariusz lekcji – przygotowanie do wycieczki wybranym szlakiem Bitwy Warszawskiej 1920 roku

Scenariusz lekcji został opracowany w 2020 roku przez Fundację TERAZ MAZOWSZE z okazji 100. Rocznicy Bitwy Warszawskiej 1920 roku oraz uaktualniony w 2025 roku przez Stowarzyszenie na Rzecz Promocji i Rozwoju Zalewu Zegrzyńskiego.

Przewodnik turystyczny „Szlakami Bitwy Warszawskiej 1920 roku” i prezentacja „Czy potrzeba było cudu?” do pobrania ze strony wydawcy - Fundacji TERAZ MAZOWSZE – www.terazmazowsze.eu

**Przewodnik i mapa „Szlaki historyczne powiatu wołomińskiego” do pobrania ze strony wydawcy Stowarzyszenia na Rzecz Promocji i Rozwoju Zalewu Zegrzyńskiego
WWW.jeziorozegrzynskie.info**

Stowarzyszenie na rzecz Promocji i Rozwoju Zalewu Zegrzyńskiego jest autorem i wykonawcą zadania publicznego pt. „Szlaki historyczne powiatu wołomińskiego”, którego efektem jest wydanie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli (plakat, scenariusze lekcji i prezentacja) związanych z 105. rocznicą Bitwy Warszawskiej 1920 roku. Operacja jest kontynuacją dofinansowanego przez Powiat Wołomiński projektu wydania (2024) turystycznej mapy szlaków historycznych powiatu wołomińskiego.

all right reserved by Fundacja Teraz Mazowsze & Stowarzyszenie „Zalew Zegrzyński”

